

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนจีนอพยพเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง ในเวลานั้นเทคโนโลยีการสร้างเรือสำเภายังไม่พัฒนา จึงมีคนจีนเข้ามาประเทศไทยจำนวนน้อย ต่อมาในสมัยราชวงศ์หมิง เทคโนโลยีการสร้างเรือสำเภาพัฒนามากขึ้น กษัตริย์จีนได้ขยายการติดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียและเริ่มมีคนจีนอพยพเข้ามาเมืองไทยมากขึ้น ดังที่ พลกุล อังกินันท์ (2514 : 7-17) ได้กล่าวไว้สรุปได้ว่า ชาวจีนเข้ามาในประเทศไทยปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย เรื่อยมาจนถึง สมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ การเข้ามาของชาวจีนเนื่องมาจากได้ประสบปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาความหนาแน่นของประชากรในประเทศจีน ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาทางการเมือง เป็นต้น

ต่อมาในสมัยราชวงศ์ชิง ประเทศตะวันตกเข้ามาบูรณาการประเทศจีนและเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งจนราชวงศ์ชิงต้องชดเชยเป็นเงินทองจำนวนมาก ทำให้ประชาชนจีนได้รับความทุกข์ยากลำบาก ในสมัยนี้จึงมีคนจีนมากมายอพยพจากภาคใต้ เช่น มณฑลกวางตุ้ง มณฑลกวางซี มณฑลฝูเจี้ยน มณฑลไหหลำ มณฑลยูนหนาน เป็นต้น ดังที่ เลี้ยว เสถียรสุด (2510 : 235) กล่าวถึงประวัติของชาวจีนที่อพยพออกนอกประเทศไว้ว่า ชาวจีนได้เริ่มออกไปตั้งรกรากตามต่างประเทศต่าง ๆ ในสมัยราชวงศ์ถังและก็เป็นที่นิยมกันเรื่อยมา จนกระทั่งต้นราชวงศ์ชิง เนื่องจากชาวจีนพากันไม่พอใจในการปกครองของราชวงศ์ชิงเป็นอย่างยิ่ง จึงพากันเดินทางออกไปต่างประเทศมากขึ้น รัฐบาลจีนได้สำรวจใน พ.ศ. 2549 ปรากฏมีชาวจีนอยู่ในต่างประเทศถึง 14 ล้านคน สำหรับชาวจีนที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้น ส่วนมากเป็นเงินฮกเกี้ยน กวางตุ้ง จีนไหหลำ จีนแต้จิ๋ว และจีนแคะ

คนจีนที่อพยพเข้าเมืองไทยได้นำเทคโนโลยีและวัฒนธรรมจีนเข้ามาพร้อมกัน และเผยแพร่สืบทอดความรู้ ประเพณีต่าง ๆ ในเมืองไทย อาจกล่าวได้ว่าคนจีนมีส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองไทยพัฒนาขึ้น แม้ว่าคนส่วนนี้ตอนแรกส่วนใหญ่เป็นคนยากจน มีฐานะเป็นชนชั้นต่ำของสังคมและทำงานหลักส่วนใหญ่เป็นงานค้าขายและกรรมกรหรือกู่ตี แต่ก็มิบทบาทช่วยให้เศรษฐกิจไทยพัฒนาขึ้น ดังที่ ชานิวัดน์ บุญโต (2542 : 6) กล่าวว่า ชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย และทำมาหากินเพื่อสร้างฐานะให้เกิดความมั่นคงในชีวิต ชาวจีนจึงขยันขันแข็ง เมื่ออพยพเข้ามาครั้งแรก คนจีนทำงานรับจ้างสารพัด ต่อมาเริ่มทำการค้าเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วขยายขึ้นประกอบอาชีพค้าขายได้อย่างมั่นคง และมีบทบาททางด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยมากขึ้น

นอกจากนี้คนจีนขยัน อดทน และทำการค้าขายเก่ง ซึ่งทำให้คนจีนอพยพมีรายได้สูง สามารถสร้างฐานะให้ดีขึ้นแล้ว และมีการผสมผสานข้ามเชื้อชาติโดยแต่งงานกับคนไทยและมีลูกหลานที่เรียกว่าคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งได้มีบทบาทในสังคมไทย และมีการปรับเปลี่ยนธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมของจีน ดังที่ สุชาดา ตันตะสุรฤกษ์ (2532 : 23) กล่าวว่า “เมื่อคนจีนอพยพเข้ามาสู่ประเทศไทย ได้นำเอาแบบแผนทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมดั้งเดิมติดตัวเข้ามาด้วย นานเข้าก็ได้พยายามประยุกต์ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมของตน จนเกิดเป็นรูปแบบเฉพาะในสังคมไทย”

เมื่อคนไทยเชื้อสายจีนมีฐานะร่ำรวยขึ้น รวมทั้งได้มีโอกาสทำงานในวงการราชการและทำกิจกรรมกับคนไทย ทำให้วัฒนธรรมประเพณีและธรรมเนียมจีนเผยแพร่และมีอิทธิพลอย่างกว้างขวาง ดังนั้นลักษณะของคนจีนตลอดจนชีวิตและวัฒนธรรมเหล่านี้ ได้มีการนำมาบอกเล่าเรื่องราว รวมทั้งการสร้างเป็นเรื่องราว ถ่ายทอดในวรรณกรรม ศิลปะต่าง ๆ สะท้อนสภาพสังคมและวัฒนธรรมจีนในกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน เช่น นวนิยายเรื่อง ลอดลายมังกร ซึ่งตั้งของประภัส เสวิกุล ซึ่งได้คัดเลือกเป็นหนึ่งในหนังสือหนึ่งร้อยเล่มที่เยาวชนควรอ่าน นวนิยายเรื่อง อยู่กับกิ่งของหยก บุรพาได้รับรางวัลนวนิยายดีเด่นจากคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ. 2523 เป็นต้น

นอกจากการถ่ายทอดเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีนในวรรณกรรมต่าง ๆ แล้ว ยังมีสื่อสารมวลชนอีกประเภทหนึ่งคือโทรทัศน์ ที่ได้นำเสนอเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีน มาผลิตเป็นละครพูดโทรทัศน์ ซึ่งตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542 (2546 : 997) อธิบายว่าเป็นละครพูดที่มีการตกแต่งฉากให้เหมือนจริง เพื่อให้คนดูได้ความรู้และความบันเทิง ทำให้คนดูได้เห็น ได้เข้าใจวิถีชีวิต สภาพ และบทบาทของตัวละคร

โทรทัศน์เป็นสื่อที่ดูหรือรับรู้ได้ง่าย รวดเร็วและสะดวกที่สุด ผู้ดูสามารถรับรู้ได้ทั้งภาพและเสียง เป็นสื่อที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสอนความรู้ เพื่อสะท้อนสภาพปัญหาของสังคม และ เพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ของมนุษย์ ดังที่ จุฑามาศ ตันเจริญสุข (2549 : 19) กล่าวว่า “ในปัจจุบันผู้บริโภคสามารถรับรู้จากสื่อต่าง ๆ มากมาย แต่สื่อที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ง่าย สะดวก และรวดเร็วที่สุดคือสื่อโทรทัศน์ ซึ่งผู้บริโภคสามารถรับได้ทั้งภาพและเสียง และสื่อโทรทัศน์สามารถครอบคลุมถึงกลุ่มผู้บริโภคอย่างทั่วถึง และเสียค่าใช้จ่ายไม่แพงมากในการซื้อโทรทัศน์”

นอกจากนี้โทรทัศน์ยังมีบทบาทสำคัญมาก บทบาทของสร้างโทรทัศน์ในระยะแรกคือเพื่อสื่อมวลชน ให้ความรู้และความบันเทิง ต่อมาความนิยมของสังคมได้พัฒนาเพิ่มขึ้นและกำลังเปลี่ยนแปลงไป เป็นช่องทางที่เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทำให้รู้จักสังคมในด้านต่าง ๆ เช่น วิถีชีวิตของกลุ่มคน ปัญหาของสังคมในด้านต่างๆ หรือการเดินทางไปท่องเที่ยว เป็นต้น โทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่ให้ความรู้และความบันเทิง ซึ่งมีความสำคัญต่อชีวิตและครอบครัว ที่มีประจำเกือบทุกครัวเรือน

ดังรายงานของกลุ่มสถิติประชากรและสังคม สำนักเศรษฐกิจและสังคม (2547 : ออนไลน์) ที่สำรวจพบว่า เกือบทุกครอบครัวมีเครื่องโทรศัพท์ จำนวนครัวเรือนที่มีเครื่องรับโทรศัพท์มีจำนวน 15.2 ล้านครัวเรือน จากจำนวนครัวเรือนที่มีสมาชิกชมรายการโทรศัพท์ทั้งหมด 15.7 ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.9 และเครื่องรับโทรศัพท์ทั่วประเทศมีประมาณ 18.5 ล้านเครื่อง แสดงว่าครอบครัวหนึ่งมีเครื่องรับโทรศัพท์มากกว่าหนึ่งเครื่องคือ ครัวเรือนจะมีเครื่องรับโทรศัพท์ประมาณ 1,215 เครื่องต่อจำนวนหนึ่งพันครัวเรือน

ผลการสำรวจดังกล่าวสะท้อนให้เห็น คนไทยและชุมชนมีเครื่องรับโทรศัพท์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คนไทยนิยมดูโทรศัพท์เพื่อรับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยเฉพาะรายการบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เกมโชว์ ละครโทรทัศน์ เป็นต้น การเผยแพร่ทั้งความรู้และรายการบันเทิงทางสื่อมวลชนประเภทโทรศัพท์เช่นนี้มีอิทธิพลต่อผู้ผู้ชมเช่นเดียวกับการสื่อสารผ่านวรรณกรรม

อนึ่ง ตามตารางสถิติจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2551 : ออนไลน์) สำรวจสื่อมวลชน (โทรศัพท์) ปี พ.ศ. 2551 มีสถิติที่วิจัยจากประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปจำนวน 60,218,305 คนพบว่า มีผู้ชมโทรทัศน์จำนวน 56,989,281 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 94.6 แสดงให้เห็นว่าคนที่ชมโทรทัศน์มีจำนวนมากและการชมโทรทัศน์เป็นสิ่งที่นิยมของประชากร สะท้อนให้เห็นว่าประชากรชอบชมโทรทัศน์เพื่อบันเทิงและรับรู้ความรู้ใหม่

ดังนั้น โทรศัพท์จึงมีบทบาทในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารที่มีทั้งภาพ เสียง และการเคลื่อนไหว ผู้ดูจำนวนมากและชุมชนต่าง ๆ นิยมชมชอบดูรายการโทรทัศน์อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะรายการละครโทรทัศน์ เป็นรายการบันเทิงประเภทหนึ่งที่มีผู้ผู้ชมจำนวนมากติดตามชมอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นนักศึกษาวาณิชศาสตรบัณฑิตศึกษาวิจัยละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาและเรื่องราวของคนไทยเชื้อสายจีน ซึ่งจะทำให้มีความเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน ที่สะท้อนผ่านละครโทรทัศน์ ทั้งนี้นอกจากจะเข้าใจวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์แล้ว ยังเข้าใจด้วยว่าผู้ผลิตรายการละครโทรทัศน์ได้สะท้อนภาพสังคมและปัญหาของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน ถ่ายทอดในเรื่องราวและตัวละคร ซึ่งจะให้ทรรศนะหรือข้อคิดในแง่มุมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ผู้ชมละครโทรทัศน์อีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทย
2. เพื่อวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทของตัวละครคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์

ไทย

1.3 สมมุติฐานการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีสมมุติฐานของการวิจัยดังนี้

1. ภาพสะท้อนของคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทยแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนขนบประเพณีที่สืบทอดจากบรรพบุรุษและมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมไทย
2. ตัวละครคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ไทยสะท้อนถึงสถานภาพและการมีบทบาทในครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยได้รับอิทธิพลจากสังคมไทย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ซึ่งบันทึกในแผ่นซีดี และละครโทรทัศน์แต่ละเรื่องได้ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ เป็นเรื่องที่ได้รับคามนิยมอย่างแพร่หลาย มีการสร้างหลายครั้งและนำมาออกอากาศซ้ำ โดยคัดเลือกจากแนวเรื่องที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนได้ชัดเจน มีจำนวน 3 เรื่องดังนี้
  - 1.1 หงส์เหนือมังกร ดัดแปลงจากนวนิยายที่แต่งโดย วิศวานาถ (นามแฝงของประพนธ์ วิวัฒนาพร) มีแนวเรื่องเกี่ยวกับอิทธิพลและการต่อสู้ของคนไทยเชื้อสายจีน นำมาสร้างและออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 5 พ.ศ. 2543 และยังสามารถดัดแปลงแสดงเป็นละครเวทีในปี พ.ศ. 2553
  - 1.2 เสน่ห์นางงิ้ว ดัดแปลงจากนวนิยายแต่งโดยภราดร ศักดา มีแนวเรื่องเกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายจีนที่ต้องการอนุรักษ์วัฒนธรรมการแสดงงิ้ว ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 3 พ.ศ. 2542 และนำมาสร้างซ้ำ ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 7 พ.ศ. 2551 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ที่บันทึกการแสดงทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 7
  - 1.3 มงกุฎดอกส้ม ดัดแปลงจากนวนิยายแต่งโดย ถ่ายเถา สุจริตกุล มีแนวเรื่องเกี่ยวกับครอบครัวของคนไทยเชื้อสายจีน ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 7 พ.ศ. 2539 และนำมาสร้างซ้ำออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 3 พ.ศ. 2553 ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษาวิเคราะห์ละครโทรทัศน์ที่บันทึกการแสดงทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 3
2. เนื่องจากละครโทรทัศน์เป็นสื่อสารมวลชนที่เผยแพร่เพื่อความบันเทิงเป็นหลัก ผู้ผลิตจึงดัดแปลงและเพิ่มเติมเนื้อหาของวรรณกรรมบางส่วนที่แตกต่างจากเรื่องต้นฉบับ เพื่อให้ละครมีความสนุกสนานและน่าสนใจ เช่น ตัวละคร บทสนทนา ฉากและบรรยากาศ เป็นต้น ผู้วิจัยศึกษา

วิเคราะห์ละครโทรทัศน์ทั้งสามเรื่องจากภาพและเสียงของสื่อตามแนวของการวิจัยวรรณกรรม โดยการบันทึกสรุปเรื่อง และบันทึกคำพูดของตัวละคร ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและที่ปรากฏในสื่อซีดีรอม

1.5 คำนิยามศัพท์

การวิจัยครั้งนี้ มีการนิยามศัพท์ดังนี้

1. ภาพสะท้อน หมายถึง สภาพที่สะท้อนออกในละครโทรทัศน์ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่ทำให้บุคคลสามารถเข้าใจวิถีชีวิต พฤติกรรมของคนในสังคมหนึ่ง ๆ
2. คนไทยเชื้อสายจีน หมายถึง ผู้ที่เกิดที่เมืองไทย มีเชื้อสายของคนจีนที่อพยพมา หรือคนจีนโพ้นทะเล
3. ละครโทรทัศน์ หมายถึง ละครที่นำเสนอทางโทรทัศน์เพื่อการรับชมภายในเคสสถาน เป็นรายการทางโทรทัศน์ที่มีบทละคร เรื่องราว ตัวละคร บทสนทนา และฉาก โดยดัดแปลงจากวรรณกรรมให้เหมาะกับลักษณะของการรับรู้ด้วยเสียง ภาพ และการเคลื่อนไหว มีหลายตอน เน้นความบันเทิงเป็นหลัก
4. สถานภาพ หมายถึง สิ่งที่สังคมกำหนดขึ้นและสิ่งกำหนดเฉพาะตัวบุคคลที่ทำให้แตกต่างจากผู้อื่น เช่น ฐานะหรือเกียรติภูมิของบุคคลหรือกลุ่ม ตำแหน่งหรือเกียรติยศของบุคคลหรือว่ากลุ่มที่ปรากฏในสังคม หรือสิทธิหน้าที่ตามบทบาทของบุคคล เป็นต้น
5. บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่หรือพฤติกรรมตามที่สังคมกำหนดสถานภาพและบทบาทหน้าที่

1.6 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างละครโทรทัศน์กับสังคม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. ศึกษาและรวบรวมละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อเรื่องและตัวละครเกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายจีน
3. ศึกษาละครโทรทัศน์ที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับคนไทยเชื้อสายจีนทุกเรื่อง
4. คัดเลือกละครโทรทัศน์ที่สะท้อนภาพคนไทยเชื้อสายจีนเท่านั้นจำนวนสามเรื่อง ได้แก่ เรื่อง หงส์เหนือมังกร มงกุฎดอกส้ม และ เสน่ห์นางजू
5. วิเคราะห์ภาพและพฤติกรรมของตัวละครคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์แต่ละเรื่องที่สะท้อนถึงสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในสังคมไทย

6. วิเคราะห์สถานการณ์และบทบาทของคนไทยเชื้อสายจีนในละครโทรทัศน์ 3 เรื่องนี้
7. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยครั้งนี้ มีประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับดังนี้

1. ทำให้เข้าใจวิถีชีวิตคนไทยเชื้อสายจีนที่ถ่ายทอดในละครโทรทัศน์ไทย
2. ทำให้เข้าใจและรู้จักสถานภาพและบทบาทของตัวละครคนไทยเชื้อสายจีน (ชาย/หญิง)

ในละครโทรทัศน์ไทย

